

Når staten vil være kirke og kirken stat

af Jan Unold

Mens den moderne konkurrencestat promoverer et bestemt menneskesyn, bevæger folkekirken sig for fuld fart ind på det politiske og sociale område. Begge dele påkalder sig en luthersk kritik.

Den lutherske lære om de to regimenter udgør et fremragende udgangspunkt for at eftertænke og kritisere den måde, vi driver stat og kirke på her til lands, hvilket der synes at være god brug for, når staten begynder at agere som kirke, og kirken vil være stat.

For Luther var det første og helt afgørende, der er at sige om et menneske det, der lyder i det åndelige regimente (kirken), hvor mennesket får tilsagt, at det, forud for dets stilling i denne verden ved Kristus, er bundet til et rige, som ikke er af denne verden. I sin bundethed til dette (Guds-)rige bliver den kristne til gengæld fri til at anskue den politiske virkelighed som noget relativt eller sekundært. Den, der kalder sig kristen, kan altså, med et udtryk af S. Kierkegaard, forholde sig absolut til det absolutte (Gud), medens han er fri til at forholde sig relativt eller praktisk til den politiske virkelighed – frelsen er simpelthen ikke på spil i den politiske sammenhæng.

Det skal dog understreges, at Luther ikke bevæger sig i en torumstænkning, hvor de to regimenter er helt adskilte størrelser. For Luther er det utænkeligt, at der skulle findes et "Gudfrit" område i menneskelivet, og han vil insistere på, at når den enkelte skal handle i verden vha. sin fornuft (som selvfølgelig ikke er af en finere slags end den ikke-kristnes, men på samme måde underkastet synden), så skal det ske under bøn om Guds hjælp og vejledning. Ligesom Luther i øvrigt fastholder, at den verdslige øvrighed er indsat af Gud – om den så selv vil indse det eller ej. For Luther er der ikke tale om vandtætte skotter mellem det politiske og det åndelige område, men om en sondring mellem forbundne størrelser.

De to områder skal fungere som en slags linjedommere for hinanden. Begynder staten at brede sig ind på det åndelige regimentes område ved ikke længere blot at reagere på de politiske problemer ved at skabe nye og bedre forhold, så problemerne kan undgås, men søger den i stedet på totalitær vis ligefrem at skabe nye og bedre mennesker ud fra sine egne kriterier, så skal kirken protestere. Modsat er det statens opgave at tilrettevise kirken, hvis den møver sig ind på det politiske område ved at omdanne evangeliet til et politisk program for samfundets forbedring. Meget tyder på, at begge bevægelser er ved at ske i disse år – uden at stat eller kirke ser noget problematisk i det. Staten vil være kirke, og kirken vil være stat i staten.

Først til staten: Der er i de senere år, og det vil især sige efter konkurrencestatens indførelse, sket et skifte i statens syn på mennesket fra, at det som en selvfølge betragtes som et åndsvæsen med integritet, til at det nu blot betragtes som en tom biologisk skal med lidt påklippede sociale konstruktioner. Dette "menneskevæsen" søger staten ved hjælp af øget kontrol og manipulerende "nudging" at forme således, at det bidrager mest muligt til samfundets vækst og velstand.

Mennesket har i udgangspunktet ingen værdighed, men kan få det, hvis det formår at yde til samfundet. Et sådant samfund betragter fx udelukkende skolebørn som kommende arbejdskraft, medens al tale om dannelse, ”skole for livet” og traditionstilegnelse betragtes som overflødig. Og er børnenes trivsel alligevel inden for radaren, så er det udelukkende som middel til at gøre dem dygtigere og dermed mere værdifulde på arbejdsmarkedet senerehen. Det er også i sådan en stat, at der tales om ”ældrebyrden”, hvorved den så sigende udtrykker sit syn på den ældre generations manglende værdi for samfundet. Det er afgørende vigtigt, at der i kirken forkyndes klart og utvetydigt imod denne totalitære bestemmelse af mennesket. Her skal kirken kende sin pligt og i sin forkyndelse turde modsige staten.

Og så til kirken: Medens staten altså mere og mere overtager det åndelige regimente og påtager sig at skabe mennesker ud fra sine egne mål, så bevæger folkekirken sig i stigende grad ind på det statslige område, hvor den søger at påtage sig opgaver som, for en luthersk tankegang, rettelig ligger hos staten. Hvor den unge lutherske kirke i sin tid sekulariserede det politiske og sociale område, som i katolsk tid blev styret af kirken, så har den moderne folkekirke travlt med at gøre det sociale og politiske arbejde til et nyt kerneområde. På den måde er der tale om en ny ”gen-katolicering” af kirken. Det ”er begyndelsen på noget afgørende nyt”, som en teologiprofessor begejstret udtalte under en konference i Aarhus i vinter med den sigende titel ”Fælles om det sociale ansvar”, hvor 175 repræsentanter for den kommunale og kirkelige verden var samlet for at diskutere, hvordan kirken i højere grad kunne tage del i de kommunale opgaver.

Den liberale kirkeminister Mette Bock var også begejstret for initiativet, hvilket man jo godt kan forstå. Det er nu en gang lettere at få sin politik om lavere skatter og mindre stat igennem, når man samtidig kan henvise til, at andre tager over, hvor staten slipper. Der er masser af eksempler på, at folkekirken bryder ud af det åndelige regimente og påtager sig sociale og politiske opgaver: I Haderslev stift har kirken fx med en række initiativer kastet sig ud i integrationsområdet. Men også i de enkelte sogne hopper flere og flere med på vognen og påtager sig opgaver med alt fra parforholdskurser til afvæning af børn, der angiveligt spiller for meget på computer. Mange lignende initiativer kunne nævnes.

Noget tyder på, at mange i folkekirken har forladt det lutherske udgangspunkt om, at det absolut vigtigste, der er at sige om og til et menneske, er det glædelige budskab, som lyder i kirken til den enkelte. Det virker som om, medlemmer og ansatte i folkekirken er ved at forlade denne helt afgørende lutherske tanke, og i stedet kaster sig ud i politiske og socialaktivistiske initiativer. Som en kommunal rådmand og forkæmper for en socialaktivistisk kirke, SF'eren Thomas Medom, så sigende udtrykker det: ”Tidligere var kirken et sted, hvor der blev udført nogle rituelle handlinger, og hvor man ikke blandede sig i folks hverdag” (JP 6/8-2018), et forhold som Medom ser det som sin opgave at lave om på.

Det, rådmanden her så poetisk kalder at ”udføre nogle rituelle handlinger”, kunne man såmænd også kalde at forkynde Guds ord; den enfoldige forkyndelse af syndernes forladelse og de dødes opstandelse til den enkelte. Den forkyndelse, der for en luthersk folkekirke er det helt afgørende, ja,

kerneområdet i forhold til hvilket alt det andet, der foregår i kirken i bedste fald er sekundært. Med et frit gengivet udtryk af teologen Eberhard Jüngel, lader det til, at man i det kirkelige landskab har overtaget den åndløse konkurrencestats opfattelse af, at Sandheden (skrevet med stort!) er langt mindre interessant, end hvad der virker, er effektivt og giver værdi til samfundet. Konkret og lavpraktisk står den nye socialaktivistiske folkekirke desuden med et presserende spørgsmål, den skal tage stilling til: Hvorfor skal visse grupper hjælpes i Guds navn, medens andre får lov at gå for lud og koldt vand? Ja, er det ud fra det perspektiv, så ikke relevant at begynde at oprette interesseorganisationer, der kan kræve sin ret hos den socialaktivistiske folkekirke

Det er på tide, at staten viser kirken tilbage til det åndelige regimente, lige som kirken i sin forkyndelse skal modsige en stat, der vil ind på det åndelige område. Lad dog kirken være kirke og staten være stat!